

Življenje in delo Tomaša Masaryka

MILAN LIKIČ

Rojen je bil v Hodoninu na Moravskem, kjer se je njegov oče preživljal kot kovač, sicer pa je po rodu bil Slovak, medtem ko je bila mati z Moravskega. Ko je Tomaš Masaryk končal ljudsko šolo, je šolanje nadaljeval v bližnjih Hustopečih in sicer na dverazredni realki, kjer naj bi postal učitelj. Ker pa bi po končanem šolanju moral čakati še dve leti, preden bi bil sprejet na učiteljsko v Brnu, je na željo staršev odšel na Dunaj, da bi se izučil za ključavničarja. Vendar se je kmalu vrnil domov, kjer so ga starši dali za vajenca k nekemu kovaškemu mojstru. Vendar tudi tu ni ostal dolgo. Kmalu nato je postal učitelj, oz. učiteljski pomočnik v Čejkovicah. Tu je ostal nekaj časa, vendar ga je želja po nadaljnjem študiju gnala naprej. Leta 1865 je vstopil v drugi gimnazijski razred v mestu Brno. Tam se je šolal do petega razreda, od šestega do osmega pa je bil na akademski gimnaziji na Dunaju, kjer je tudi maturiral leta 1872.

Že med šolanjem v Brnu se je Tomaš Masaryk veliko ukvarjal s preučevanjem tuje literature in študijem tujih jezikov, ki sicer niso bili v učnem programu gimnazije, ki jo je obiskoval. Kasneje, ko je študiral na Dunaju, pa se je začel ukvarjati s filozofijo.

Torej, po opravljeni maturi se Tomaš Masaryk napoti na Dunaj, kjer na filozofski fakulteti študira filozofijo, sočasno med študijem pa je aktiven tudi v češkem družbenem življenju. Študij na Dunaju uspešno zaključi leta 1876; v svoji doktorski disertaciji je razpravljal o Platonovem pojmovanju duše.

Jeseni 1876 se z nekim svojim gojencem odpravi v Lipsko in tam spozna Američanko Charlotteo Garriguevo, ki se je tu že šolala na glasbenem konservatoriju. Dve leti pozneje se poročita in odideta za nekaj časa v Ameriko. Po poroki je svojemu dodal še njen priimek in od tistega dne ga poznamo pod imenom Tomaš Garrigue Masaryk.

Leto dni po poroki Tomaš Garrigue Masaryk postane privatni docent na dunajski univerzi. Habilitiral je s spisom "Selbstmord als Massenerscheinung der modern Civilisation" (Samomor kot osnovni pojav moderne civilizacije).

Tomaš Garrigue Masaryk je dokazoval, da je samomor moderen pojav, izviral pa je iz dejstva, da so ljudje izgubili stari verski nazor, še preden so si lahko ustvarili novega. Pri tem je Tomaš Garrigue Masaryk preučeval različna verstva, nato pa se je pridružil reformirani (češki husitski) cerkvi.

V letih po doktoratu je Tomaš Garrigue Masaryk napisal tudi nekaj filozofskih razprav v češkem jeziku, oz. za češko občinstvo, zraven pa se je ukvarjal še z raznim dodatnim delom, kajti njegova plača je bila preskromna, da bi z njo vzdrževal družino.

Njegovo materialno stanje se izboljša, ko leta 1882 postane izredni profesor filozofije na novoustanovljeni češki univerzi v Pragi. S predavanji je slušatelje odvrčal od skepticizma, s predavanji o Pascalu pa je opozarjal na pomembnost verske problematike. O tej tematiki je predaval tudi takrat, ko je omenjal ruskega filozofa Kirjejevskega.

Opozarjal je na dejstvo, da Čehi ne morejo sprejeti ruskega slavjanofilskega nazora, temveč morajo graditi na temeljih, ki jih je že zdavnaj položilo husitsko gibanje.

Nekaj Masarykovih del:

Leta 1884 izda Teorijo zgodovine po načelih T. H. Bucklerja, leto dni zatem pa izidejo njegovi Temelji konkretne logike.

Že pred tem leta 1883 se z nekaj tovariši ustanovi časopis ATHENAUM, ki je izhajal enkrat mesečno. Tu je potekal njegov sloviti "rokopisni boj".

Tu je Tomaš Garrigue Masaryk dokazal, da gre pri slovitim Kraljedvorskem in Zelenogorskem rokopisu zgolj za falsifikat, ki je nastal na začetku 19. stoletja v Pragi. Zaradi tega svojega znanstveno kritičnega pristopa je Tomaš Garrigue Masaryk imel nemalo težav, kajti rokopisa sta bila za marsikoga prav nacionalna svetinja, saj naj bi vsebovala "dokaze" o češki državnosti.

Leta 1887 je Tomaš Garrigue Masaryk ustanovil še časopis Čas, kjer je objavljал svoje politične poglede in pojmovanja. V tem letu je odšel tudi na daljše potovanje po Rusiji, po svoji vrnitvi v domovino pa je s svojimi pristaši t.i. realisti leta 1890 vstopil v mladočeško stranko, leta 1882 pa prvič prestopi tudi prag parlamenta na Dunaju.

Ko se leta 1893 realisti sprejo z mladočehi, se Tomaš Garrigue Masaryk začasno poslovi od politike in se zopet posveti znanstvenemu delu. Čez nekaj let svojo vrnitev v politiko oznani z ustanovitvijo svoje Češke ljudske stranke, 1907 leta pa je ponovno izvoljen v parlament. Stranka se kasneje preimenuje v Češko napredno stranko.

Ko izbruhne 1. svetovna vojna, Tomaš Garrigue Masaryk odide v emigracijo, kjer se še naprej ukvarja z intenzivno politično dejavnostjo. Antantne politike namreč prepričuje o nujnosti ustanovitve neodvisne čehoslovaške države, ločene od Avstroogrskce monarhije.

V emigraciji ustanovi tudi Narodni svet, ki se tik pred koncem 1. svetovne vojne preimenuje v Začasno čehoslovaško vlado.

Ko v Pragi 14. decembra 1918 proglasijo neodvisno Čehoslovaško republiko, Tomaš Garrigue Masaryk postane njen prvi predsednik.

Tudi potem je še posebno preučeval svoj in nasploh manjše narode ter zagovarjal njihove pravice do samostojnega in neodvisnega življenja. V svojih preučevanjih je ustvaril pravo "filozofijo majhnega naroda" in jo objavljал v naslednjih spisih: Češko vprašanje, Naša sedanja kriza, Jan Hus, Karel Havlíček, Socialno vprašanje...

Ti spisi so bili tiskani v obliki knjižic, ki so bile namenjene širši javnosti kot nekakšen narodni katekizem, kjer je Tomaš Garrigue Masaryk razlagal svoj nauk o duhu češkega naroda ter njegovi prihodnosti.

TOMAŠ GARRIGUE MASARYK IN SOKOLSTVO

Masarykovo obdobje pa je bilo neločljivo povezano tudi z rastjo in razvojem češkega Sokola, ki je bil ustanovljen že leta 1862. Tyrš in Fügner, njegova ustanovitelja, si verjetno nista predstavljala, da se bo Sokol v Masarykovem obdobju tako zelo razmahnil.

Ob tem velja posebej poudariti, da je bil Sokol v Sloveniji ustanovljen komaj leto dni za češkim, leta 1863 kot Južni Sokol. Češki sokol je bil množična organizacija, ki je temeljila na določenih vrednotah in je imela svojo "etiko".

Menim, da je poznavanje sokolske zgodovine in vrednot pomembno zlasti danes, ko je spomin na Sokola znova oživel, oživela pa so tudi prizadevanja, da bi Sokol, prilagojen novim časom seveda, znova zaživel.

V češki republiki je prihod demokracije po t.i. žametni revoluciji pomenil tudi ponovno vzpostavljajanje sokolske organizacije.

Spomin in zanimanje za Sokola pa do določene mere oživljata tudi pri nas v Sloveniji. Omenim naj, da je bil član sokolskega društva tudi Masaryk.

Vrednote Masarykovega obdobja med obema svetovnima vojnama so tudi vrednote češkega Sokola.

To so: politična demokracija, socialna država, človek oz. posameznik kot vred-

nota, osebni razvoj kot dopolnjevanje duhovnega in telesnega razvoja, nacionalna suverenost, neodvisnost in enakopravnost, kar je zlasti pomembno za manjše narode, ki jim pripadamo tudi Slovenci. Masarykova politična, ekonomska in socialna dejavnost med obema vojnama je bila hkrati politično, ekonomsko in socialno okolje, v katerem je živel in delal češki Sokol.

Ideja in dejavnost Sokola pa je bila na drugi strani že desetletja pred tem ena od predhodnic Masarykovega obdobja med obema vojnoma. Ne pozabimo, da gre za obdobje, ki je Češko uvrstilo v tistem času med redke zares demokratične države, pa tudi v sam vrh ekonomsko najbolj razvitih držav na svetu.

Vsaka od prej omenjenih vrednot je hkrati pomembna sestavina sodobnih demokratičnih družb. Sokolske vrednote so tako hkrati tudi prispevek k etiki, ki obstaja v določeni družbi.